

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПРАВОЗНАВСТВА ДО ЗАСТОСУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Постановка проблеми. Сучасне суспільство характеризується швидкими і ґрунтовними змінами, що пов'язані зі стрімким розвитком і поширенням інформаційних технологій. Успіхи в інформатизації багато в чому залежать від того, як здійснюється підготовка всіх його членів і, перш за все, вчителів, до використання інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) у професійній діяльності.

У даний час важливою стає не стільки підготовка вчителів інформатики, як підготовка вчителів всіх інших навчальних предметів, яка дозволила б їм активно використовувати інформаційні та комунікаційні технології для вдосконалення процесу навчання, формування в учнів умінь використовувати ІКТ для вирішення різних завдань.

Аналіз попередніх досліджень. Аналіз робіт В. Бикова, Р. Гуревича, І. Захарової, М. Кадемії, Г. Кедровича, В. Кухаренко, О. Полат та інших учених, показав, що ІКТ мають великий педагогічний потенціал, що дозволяє розглядати їх як перспективне середовище підготовки майбутніх учителів правознавства, але водно час ще мало вивчені реальні можливості використання комп'ютерної техніки як одного з основних засобів інтенсифікації навчально-виховного процесу педагогічних вищих навчальних закладів (ВНЗ).

Мета статті полягає у розгляді питань підготовки майбутніх учителів правознавства до застосування ІКТ у професійній діяльності.

Виклад основного матеріалу. Проблема педагогічного професіоналізму складна і багатоаспектна. Філософія, соціологія, психологія, педагогіка, акмеологія та інші гуманітарні і прикладні науки вивчають різні сторони формування педагогічного професіоналізму. Такий цілісний підхід продиктовано потребою школи у вчителі-професіоналі. Формування професіоналізму фахівця слід розглядати в єдності та взаємозв'язку, а його становлення, розвиток, удосконалення та самовдосконалення, відповідно, у процесі професійної діяльності.

Нові цільові установки освіти орієнтуються на пріоритет людської особистості, розвиток якої має стати головною цінністю і найважливішим результатом освіти. Ці нові орієнтири системи освіти проявляються у різних напрямках її розвитку: у побудові системи неперервної освіти, появі форм альтернативного навчання, розробці нових підходів до формування змісту освіти, створення нового інформаційно-освітнього середовища тощо. У таких умовах питання вдосконалення змісту методичної підготовки майбутніх учителів правознавства набуває все більшої актуальності. Крім того, досі залишилися невирішеними проблеми, що знижують ефективність упровадження ІКТ, серед яких слід, перш за все, відзначити відставання теорії і практики використання ІКТ у навчанні від темпів розвитку апаратного і програмного забезпечення комп'ютерів.

ІКТ, що базуються на апаратно-програмних комплексах, нині стали засобом активної професійної діяльності людини. Необхідність підготовки до застосування ІКТ є загально визнаним фактом. Це відображено у галузевих стандартах вищої освіти України з конкретних спеціальностей у переліку відповідних дисциплін і у вигляді освітньо-кваліфікаційної характеристики діяльності фахівця.

У зв'язку з цим серед проблем, що вирішуються нині педагогічною наукою, наявні і питання вдосконалення професійної підготовки майбутніх учителів правознавства. Від того наскільки студенти знайомі з різними аспектами використання ІКТ та на якому рівні вони володіють цими технологіями, багато в чому залежить успішне здійснення ними майбутньої професійної діяльності. Ця обставина ставить перед педагогічними ВНЗ

завдання підготовки висококваліфікованих учителів правознавства, які володіють системою знань, умінь і навичок на рівні сучасних вимог. У навчально-виховному процесі ВНЗ нині робиться акцент не на одержанні студентами знань, а на розвитку їхніх творчих здібностей, на навчання способам пошуку нових знань. У цьому сенсі сформованість у студентів знань і вмінь застосовувати ІКТ у вирішенні професійних завдань стає невід'ємною частиною готовності майбутніх учителів правознавства до професійної діяльності.

У порівнянні з традиційним навчанням у навчанні із застосуванням інформаційно-комунікаційних технологій фахівці вбачають [1-4]:

- 1) більш високий рівень мотивації, розвитку критичного мислення студентів;
- 2) підвищення середнього рівня навчальних досягнень студентів;
- 3) зміну процесу навчання за рахунок збільшення кількості дискусій, зміни стилю спілкування між студентами та викладачами (телекомунікаційні освітні спільноти);
- 4) можливість гнучкого варіювання змісту курсів, набору навчальних завдань (відкрита навчальна архітектура);
- 5) поєднання індивідуального підходу й активних колективних форм роботи у процесі навчання та ін.

ІКТ виступають при цьому засобом [2; 4; 5]:

- пошуку додаткової інформації з різних навчальних дисциплін, пов'язаних з обраним профілем навчання;
- представлення навчальної інформації відповідно до можливостей ІКТ;
- контролю і діагностики знань студентів (комп'ютерне тестування, рейтингова система навчальних досягнень);
- організації діяльності студентів (індивідуальна та групова робота на локальному комп'ютері, з використанням локальних мереж, із застосуванням сучасних телекомунікацій);
- використання педагогічних технологій, спрямованих на розвиток особистості студента (проектної технології, технології розвитку критичного мислення, технології групової роботи та ін.).

У цілому актуальність проблеми дослідження визначається:

- необхідністю підготовки у галузі ІКТ не тільки вчителів інформатики, але й учителів різних навчальних дисциплін;
- необхідністю розробки та впровадження в систему вищої педагогічної освіти технологій, орієнтованих на розвиток особистості студентів, що передбачають створення гнучкої системи навчання та забезпечують реалізацію постійної діагностики результатів навчання.

Дослідження проблем підготовки майбутніх учителів правознавства до застосування ІКТ у професійній діяльності спрямоване на подолання протиріч між:

- зростанням ролі інформаційних та комунікаційних технологій у розвитку суспільства і їх впливом на освіту та відсутністю адекватного відображення цієї ролі у викладанні різних навчальних предметів у школі;
- об'єктивною потребою використання ІКТ у шкільних курсах та існуючою в педагогічних ВНЗ системою підготовки вчителів до цього виду діяльності;
- активним впровадженням в систему освіти інформаційних та комунікаційних технологій для реалізації різних цілей навчання і недостатнім рівнем сформованості готовності вчителів до їх використання на практиці;
- потребою педагогічної практики в удосконаленні процесу формування готовності майбутніх учителів правознавства до використання ІКТ у професійній діяльності та відсутністю спеціальних досліджень з розробки теорії і методики їх підготовки до застосування ІКТ у процесі викладання правознавства в сучасних навчальних закладах.

Таким чином, методика підготовки майбутнього вчителя правознавства має будуватися з урахуванням нової ролі і обов'язків учителя, виходячи з положень теорії і

технології створення інформаційно-освітнього середовища навчання. Формування умінь і навичок визначення і використання засобів ІКТ має цілеспрямовано здійснюватися в контексті майбутньої професійної діяльності вчителя, що передбачає інтенсивне впровадження ІКТ практично у всі компоненти професійної діяльності майбутнього вчителя правознавства.

Методична система підготовки майбутнього вчителя правознавства має визначатися розвитком арсеналу нових організаційних форм і методів навчання, привнесених в навчально-виховний процес засобами ІКТ. Варіативність складу засобів ІКТ, можливість звернення кожного вчителя до електронних освітніх ресурсів робить необхідним включення до змісту підготовки вчителя питань експертизи та оцінки методичної ефективності пропонувананих засобів ІКТ.

Проведений аналіз галузевих стандартів вищої освіти України показав, що підготовка майбутнього вчителя до використання ІКТ у майбутній професійній діяльності, в першу чергу, має здійснюватися під час вивчення дисциплін, що забезпечують психолого-педагогічне і методичне спрямування підготовки, а найбільш перспективним напрямком удосконалення змісту підготовки є використання компетентнісного підходу до аналізу і визначення змісту компонентів його професійної діяльності.

Професійна компетентність – на думку В. Сластьоніна, це інтегральна характеристика ділових та особистісних якостей фахівця, яка відображає не тільки рівень знань, умінь, досвіду, достатніх для досягнення цілей професійної діяльності, але й соціально-моральну позицію особистості.

На думку І. Зимньої, С. Корчинськи, А. Маркової, Л. Мітіної, Н. Мойсеюк, О. Хуторського, категорія «професійна компетентність педагога» є складним і багатограним соціальним феноменом. Більшість учених сходяться на думці, що компетентність педагога визначається сукупністю таких складових:

- професійні знання та вміння, ціннісні орієнтації;
- мотиви діяльності фахівця;
- здатність до розвитку творчого потенціалу;
- володіння методикою викладання предмета, вміння розуміти і взаємодіяти з учнями, а також культура, що виявляється в мовленні, стилі спілкування.

Відсутність хоча б одного з цих компонентів руйнує всю систему і зменшує ефективність діяльності викладача.

Отже, професійно компетентним можна назвати вчителя, який на достатньо високому рівні здійснює педагогічну діяльність, педагогічне спілкування, досягає стабільно високих результатів в навчанні та вихованні учнів. Тому розвиток професійної компетентності – це розвиток творчої індивідуальності, формування сприйняття до педагогічних інновацій, здатності адаптуватися до мінливого педагогічного середовища. Від професіонального рівня педагога залежить соціально-економічний та духовний розвиток суспільства.

Формування професійної компетентності вчителя правознавства – процес складний і багатограний, він включає в себе педагогічну, методичну та спеціальну підготовки з правових дисциплін.

Отже, професія вчителя правознавства належить до складної групи професій, що функціонують водночас у двох різнорідних системах: «людина-людина», «людина-техніка» та їх модифікаціях. Учитель правознавства крім підготовленості до педагогічної діяльності, має володіти спеціальними знаннями, здійснювати навчальну, виховну, організаційно-управлінську, виробничо-технологічну і дослідницьку діяльність.

У процесі педагогічної діяльності йому необхідно не тільки організовувати і управляти навчанням учнів, але також проектувати і контролювати своє професійне самовиховання і самоосвіту, а саме: вивчати передовий педагогічний досвід, творчо застосовувати його і розвивати; постійно стежити за новинками педагогічної, методичної, психологічної і іншої професійно значущої літератури, проходити курси підвищення

кваліфікації. Він також має постійно прагнути вивчати й опанувати інноваційними педагогічними, інформаційно-комунікаційними технологіями, щоб бути професійно конкурентоспроможною особистістю, яка орієнтована на високу якість результату своєї праці. Оскільки, процес інформатизації освіти і пов'язане з цим використання можливостей сучасних інформаційних технологій у процесі навчання приводить не тільки до зміни організаційних форм і методів навчання, але і до виникнення нових методів навчання [5, с. 25].

Таким чином, з позицій підготовки майбутніх учителів правознавства до професійної діяльності у педагогічних ВНЗ, професіоналізм учителя розглядають як синтез компетенцій, що включають в себе предметно-методичну, психолого-педагогічну та ІКТ складові.

Готовність майбутніх учителів правознавства до використання ІКТ – це інтегративне утворення особистості, що характеризується високим рівнем оволодіння студентами психолого-педагогічними і спеціальними знаннями, необхідними для ефективного використання ІКТ у професійній діяльності, сформованістю спрямованості на їх використання в процесі навчання учнів правознавству, наявністю інтересу до роботи з ІКТ, сформованістю професійно значущих особистісних якостей.

Готовність майбутнього вчителя до використання ІКТ у професійній діяльності визначається нами як складне, цілісне особистісне утворення, що динамічно розвивається, яке проявляється в єдності інформаційно-технологічного, творчо-мотиваційного, професійно-методологічного компонентів, наявності і рівень сформованості яких забезпечують успішне здійснення даного виду професійної діяльності.

Інформаційно-технологічний компонент спрямований: на збагачення досвіду студентів уміннями орієнтуватися в сучасному програмному забезпеченні, працювати з інформацією, використовувати нові комп'ютерні технології в галузі професійної діяльності, на оволодіння технологією використання ІКТ на основі функціональних умінь підбирати цікавий навчальний матеріал, створювати і підтримувати оптимальний інтелектуальний фон, на оволодіння навичками самоосвіти в галузі ІКТ. Його характеристиками є: усвідомленість знань в галузі інформатизації освіти та їх значимості, міцність знань, самостійність студента в процесі застосування знань у галузі інформатизації освіти для вирішення педагогічних і методичних завдань.

Творчо-мотиваційний компонент готовності до ефективного використання ІКТ включає в себе систему професійних ціннісно-змістових установок і переконань майбутнього вчителя до процесу використання ІКТ у професійній діяльності. Характеристиками даного компонента є: стійка мотивація використання ІКТ у навчанні правознавству, можливість нешаблонного використання ІКТ у навчально-виховному процесі, прагнення до самонавчання та саморозвитку в галузі використання інформаційних ресурсів, наявність критичного мислення, розвиненої уяви.

Професійно-методологічний компонент включає уміння розділяти категорії інформатизації освіти, філософії та педагогічної науки, установку на перетворення педагогічної теорії в метод пізнавальної діяльності, потреби відтворювати практику інформатизації освіти в понятійно-термінологічній системі сучасної педагогіки. Характеристиками професійно-методологічного компонента є розуміння психолого-педагогічних аспектів застосування ІКТ у навчанні, психолого-педагогічної проблеми взаємодії вчитель-учень-комп'ютер, принципів побудови освітньої діяльності з використанням ІКТ, здатність до рефлексії своєї професійної діяльності.

Даючи загальну оцінку стану проблеми формування готовності майбутніх учителів правознавства до використання ІКТ у професійній діяльності, необхідно відзначити, що проблема залишається недостатньо вирішеною. Недостатньо вивченими залишаються такі питання, як:

– теоретичні основи формування готовності майбутніх учителів правознавства до використання ІКТ у професійній діяльності;

- зміст, форми і методи даної підготовки в рамках сучасного педагогічного ВНЗ;
- педагогічні умови, що сприяють підвищенню ефективності підготовки майбутніх учителів правознавства до використання ІКТ у професійній діяльності.

Зазначені чинники підтверджують необхідність удосконалення змісту навчання майбутніх учителів правознавства, перегляду існуючих технологій їх методичної підготовки в педагогічному ВНЗ. Крім того, сучасні підходи до змісту та організації вищої педагогічної освіти по-новому ставлять питання про критерії готовності особистості до педагогічної діяльності.

Висновки. Таким чином, тенденції розвитку сучасного інформаційного суспільства та напрями модернізації освіти вимагають адекватної підготовки майбутніх учителів правознавства у галузі ІКТ. А процес підготовки майбутніх учителів правознавства вимагає оновлення змісту професійної освіти студентів педагогічного ВНЗ на основі впровадження ІКТ у навчально-виховний процес.

Серед основних причин, що ускладнюють формування готовності майбутніх учителів правознавства до професійної діяльності на основі ІКТ, на перший план висуваються наступні:

- 1) відсутність теоретично обгрунтованої системи неперервної інформаційної підготовки студентів педагогічного ВНЗ до використання ІКТ;
- 2) опора в процесі підготовки не на модель діяльності вчителя, що використовує ІКТ, а на положення навчальних програм;
- 3) тенденції до посилення теоретичної підготовки на шкоду практичної і зведення теоретичної підготовки до формування знань, тобто накопичення інформаційного фонду;
- 4) недостатнє врахування існуючого міжнародного й українського досвіду підготовки майбутніх і працюючих учителів на рівні міжнародних стандартів.

Література:

1. Гуревич Р. С. Інформаційно-телекомунікаційні технології в навчальному процесі та наукових дослідженнях : навчальний посібник [для студ. пед. ВНЗ і слух. інст. в післядипл. пед. освіті] / Р. С. Гуревич, М. Ю. Кадемія. — Вінниця : ООО «Планер», 2005. — 366 с.
2. Гуревич Р.С. Інформаційні технології навчання: інноваційний підхід : навчальний посібник / Р. С. Гуревич, М. Ю. Кадемія, Л. С. Шевченко ; за ред. Гуревича Р. С. — Вінниця : ТОВ фірма «Планер», 2012. — 348 с.
3. Захарова И. Г. Электронные учебно-методические комплексы — опыт создания и применения / И.Г. Захарова // Образование и наука. — 2001. — № 5. — С. 44-56.
4. Полат Е. С. Новые педагогические и информационные технологии в системе образования / Е.С. Полат, М. Ю. Бухаркина, М.Ю. Моисеева, А.Е. Петров. — М.: Академия, 2001. — 272 с.
5. Трайнев В. А. Новые информационные коммуникационные технологии в образовании / Трайнев В. А., Теплышев В. И., Трайнев И. В. — М. : Изд. Дашков и К, 2009. — 320 с.

У статті розглянуто питання підготовки майбутніх учителів правознавства до застосування ІКТ у професійній діяльності, проаналізовано підходи до визначення поняття «професійна компетентність педагога», виділено компоненти готовності майбутніх учителів правознавства до використання ІКТ (інформаційно-технологічний, творчо-мотиваційний, професійно-методологічний).

Ключові слова: професійна підготовка, вчитель правознавства, компетентність, інформаційно-комунікаційні технології.

В статье рассмотрены вопросы подготовки будущих учителей правоведения к применению ИКТ в профессиональной деятельности, проанализированы подходы к определению понятия «профессиональная компетентность педагога», выделено компоненты готовности будущих учителей правоведения к использованию ИКТ (информационно-технологический, творчески-мотивационный, профессионально-методологический).

Ключевые слова: профессиональная подготовка, учитель правоведения, компетентность, информационно-коммуникационные.

The article deals with the preparation of future teachers of law to use ICT in their professional activities, and analyzed approaches to the definition of «professional competence of the teacher» isolated components of readiness for future teachers of law to the use of ICT (information and technology, creative and motivational, professional and methodological).

Keywords: training, teacher of jurisprudence, expertise, information and communication technology.